



TOERISME
ANDERLECHT

DE REUZEN VAN ANDERLECHT



ANDERLECHT



Voorwoord van de burgemeester

De reuzen maken deel uit van eeuwenoude folklore en tradities en staan in ons wereldgeheugen gegrift. Hoewel België meer dan 1.500 reuzen telt, bestaan er weinig handschriften over hun oorsprong en volksuiting. De reuzen die de geschiedenis en de legendes van Anderlecht uitbeelden verschenen voor het eerst ten tonele rond het einde van de 20^{ste} eeuw. Deze brochure vertelt hun verhaal...

De reuzen van Anderlecht kwamen tot leven dankzij de inzet van gedreven inwoners die instonden voor het voortbestaan van Belgische en Anderlechtse folklore en traditie. Ik maak dan ook van deze gelegenheid gebruik om hen een eerbetoon te brengen en de hoop uit te drukken dat anderen in hun voetsporen zullen treden.

In deze moderne tijden is het van cruciaal belang dat traditionele verhalen en de volkslegendes voor toekomstige generaties blijven voortleven.

Éric Tomas
BURGEMEESTER BEVOEGD VOOR TOERISME

In de loop der tijden ...

Reuzen zijn vaak afbeeldsels van de geschiedenis van de mensheid. Deze extreem grote figuren vertellen het leven of de heldendaden van goden en godinnen, van mannen en vrouwen die hun tijdperk typeren.

In talrijke Europese contreien werden prehistorische schilderijen ontdekt, waarop grote figuren met menselijke trekken worden uitgebeeld, van jagers tot krijgsheren. De Romeinse reuzen stelden vaak geprezen godheden voor.

De eerste Belgische reuzen stammen uit de 15de eeuw. Sporen van hun bestaan in tradities, processies of ommegangen gaan echter veel verder terug in de tijd.

In de 16de eeuw hechtte de bevolking veel geloof aan de grootsheid van deze reusachtige figuren. Het volk geloofde stevast in de grootsheid van de heldendaden van deze legendarische figuren. Aan de hand van wetenschappelijke teksten pogen Ambroise Paré en Paracelse als eersten hun collega's van de onechtheid van deze grootsheid te overtuigen.

Geschriften uit de 17^{de} eeuw benadrukken nog steeds met veel overtuiging het bestaan van de grootsheid van opperwezens. In de loop van de 18^{de} eeuw tracht een nieuwe generatie wetenschappers dit volksgeloof te slopen. Deze keer aan de hand van wetenschappelijke feiten: zogenaamde beenderen van reuzen zijn in werkelijkheid geraamtes van grote dieren.



In de 20^{ste} eeuw dagen er meer en meer reuzen op in België. Het land telt momenteel ongeveer 1.500 reuzen, waarvan een recordaantal in Vlaanderen met een duizendtal reuzen. De Brusselse regio telt ongeveer 80 reuzen. In het begin van de 21^{ste} eeuw telt Anderlecht 9 reuzen.

Sinds 2005 maken Belgische processie-reuzen en -draken deel uit van de door de UNESCO samengestelde lijst voor het immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid.

Het land telt momenteel ongeveer 1500 reuzen.

Grootseheid laat een diepe indruk na op onze voorvaders ...

Reuzen beelden bestaande of fabelwezens uit, met een knipoog naar een stadslegende of een wapenfeit. Hun reusachtig postuur heeft vooral een symbolische impact. Zij zijn de verwerkelijking van een abstract denkbeeld dat een buitengewoon wapenfeit uitbeeldt. Hun bestaan is een levendige voorstelling van een sprookjesachtig, bovennatuurlijk en collectief bewustzijn.

Tijdens zijn uitstappen komt de reus weer tot leven. De drager laat de reus dansen, groeten, dollen met andere reuzen en met het publiek. Reuzen en reuzinnen komen het vaakst buiten tijdens feestelijkheden en lopen mee in een stoet op de muziektonen van de fanfare.

De 9 reuzen van Anderlecht

Het merendeel van de reuzen beelden een thema van de Anderlechtse geschiedenis uit, twee van hen zijn «adoptiereuzen».

De legende rond Sint-Guido

Onulf is de ridder die het graf van Sint-Guido ontdekte. Zijn vrouw is reuzin Bertha. Samen hebben zij een zoon, Guido. Deze laatste heeft een vriendin, Goedele.

De drie eerste personages verwijzen naar de legende van Sint-Guido en de Collegialekerk van Anderlecht. Goedele verwijst ongetwijfeld naar een andere grote Brusselse kerk: de Sint-Michiels-en-Sint-Goedelekathedraal.



De huwelijk van Onulf en Bertha vond plaats onder het vertederend oog van Erasmus.

Onulf en Bertha

Onulf zag het daglicht in 1991. Deze reus weegt 80 kg en is 3,5 meter groot. Bertha verscheen voor het eerst in 1993. Zij weegt 60 kg en is 3 meter groot.

In 1052 rijdt ridder Onulf van Aa te paard langs de Sint-Pieter-en-Pauluskerk (de huidige Sint-Pieter-en-Sint-Guido Collegialekerk). Het paard struikelt over de gedenksteen van een zekere Guido (zie Guido en Goedele).

Om verdere ongevallen te voorkomen, beslist Onulf een meidoornhaag rond het graf te planten. De werklieden belast met deze taak dreven echter de spot met Guido. Allen stierven een gruwelijke dood, op één uitzondering na: de tuinman die berouw toonde. Wat meteen als een mirakel bestempeld werd.

De huwelijksplechtigheid van reus Onulf met Bertha vond plaats op donderdag 4 mei 2000 onder het vertederend oog van hun getuigen, de hertog van Aumale en Erasmus. Volgens het Europees stamboomnetwerk huwden ridder Onulf van Brussel en Bertha van Anderlecht in 1020.

Onulf en Bertha lijken sprekend op Berthe en Jacques Van De Velde, deze laatste was de toenmalige voorzitter van de vzw.

Guido en Goedele

Beiden zagen het daglicht in 2004, zij wegen elk 60 kg en zijn 3 meter groot.

Beide jonge reuzen zijn verliefd. Algemeen wordt aangenomen dat de jonge Guido de lieflijke Goedele (een typisch Brusselse naam) heeft verleid alvorens definitief voor het priesterschap te kiezen.

Guido beeldt een jonge boerenknecht uit, aan wie een aantal mirakels worden toegeschreven, zoals het mirakel van het brood : «Op een dag onderbrak Guido zijn werk op de akker om stiekem zijn arme ouders wat brood te brengen. Bij zijn terugkeer stelt Guido vast dat een engel zijn akker heeft omgeploegd. Hij stopt een kluit aarde in zijn knapzak alvorens opnieuw aan het werk te gaan. Wanneer hij op bevel van zijn meester zijn knapzak opent, vindt hij geen kluit aarde, maar een heerlijke klomp brood». Later wordt hij koster en trekt hij als pelgrim naar Jeruzalem. Op zijn terugweg naar huis houdt hij nog even halt in Rome. Doodziek komt hij in Anderlecht aan waar hij overlijdt op 12 juni 1012. Honderd jaar later, in 1112, wordt hij heilig verklaard.

Guido beeldt vooral de legendarische oorsprong van het dorp uit. Guido is dan ook de patroonheilige van Anderlecht.

Goedele is ongetwijfeld een verwijzing naar een andere grote Brusselse kerk: de Sint-Michiels-en-Sint-Goedelekathedraal. Ze is de dochter van de boer die getuige was van het mirakel van het brood.



De stichter van Anderlecht

Deze reus werd ontworpen in 1986, weegt 90 kg en is 4 meter groot.

De reus Hertog van Aumale is een ode aan het levensverhaal van Karel de Eerste van Lotharingen, hertog van Aumale. Hij verzet zich tegen de koning van Frankrijk en vindt zijn toevlucht in Brussel, de toenmalige hoofdstad van de Spaanse Nederlanden. In 1601 koopt hij een kasteel dat wordt omgedoopt tot het Kasteel van Aumale. Bij de aanleg van de metro in de jaren 1970 werden de overblijfsels ontdekt van de loopbrug van het kasteel. De Hertog van Aumale overleed in Anderlecht in 1631. Het kasteel bestaat niet meer, enkel de straatnaam bleef bewaard. De hertog was een vroom man en kwam vaak bidden in de Collegialekerk van Sint-Pieter en Sint-Guido.

De gelaatstreken van de reus zijn een perfecte kopie van een uniek portret van de hertog van Aumale, dat bewaard is gebleven in het prentenkabinet van Parijs.



Een roemrijke bezoeker

De reus Erasmus werd ontworpen in 1995, weegt slechts 50 kg en is 3,20 meter groot.

De reus Erasmus verwijst uiteraard naar de bekende humanist die van mei tot oktober 1521 verbleef in het huis van Pieter Wijchmans, kapelaan van Anderlecht in de 16^{de} eeuw. In een brief gericht aan zijn goede vriend Guillaume Budé, vertelt Erasmus dat hij hier rust heeft gevonden en volop kan genieten van het boerenleven.

Het huis werd later omgebouwd tot het Erasmus-huis, waar de leefwereld en de levensstijl van deze grote filosoof en theoloog, voorstander van verdraagzaamheid en vrije meningsuiting, trouw worden weergegeven.

Dankzij oude portretten van de humanist is de frappante gelijkenis van de reus met Erasmus zeer geslaagd.



Twee volksfiguren

Rikske

Rikske zag het daglicht in 2002, hij weegt 60 kg en is 3 meter groot.

Rikske is een jonge reus en is de molenaar van de in de jaren 1990 heropgebouwde Luizenmolen in Neerpede.

Rikske vertoont veel gelijkenis met en draagt de naam van zijn bezieler, Eric Tomas. Als kind speelde Eric vaak op de vlakte van Vlasendaal in Neerpede, de plek waar de oorspronkelijke Luizenmolen in de 19de eeuw werd opgetrokken.

De molen werd gebouwd tussen 1862 en 1864 en bleef actief tot 1928. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de molen geklasseerd als erfgoed om in 1954 uit de lijst te worden geschrapt. De bouwvallige molen werd uiteindelijk in 1955 afgebroken.

In 1992 besloot een vereniging om precies dezelfde molen opnieuw te bouwen. De trouwe kopie van de oude Luizenmolen werd ingehuldigd in mei 1999 en maakt sinds 2007 opnieuw deel uit van het erfgoed. En bij een molen hoort uiteraard een molenaar. Het is reus Rikske die voortaan de wieken van de molen laat draaien!

© Frans



Sjaak



Reus geschonken aan de vereniging door de heer L.M. Carpentier in 1998. Hij weegt 20 kg en is 2 meter groot.

De sympathieke «Sjaak» vertoont vrij veel gelijkenissen met de inwoners van de gemeente. Sjaak, beter bekend als «Poje», is oorspronkelijk een stripfiguur ontworpen door Raoul Cauvin en Louis-Michel Carpentier. Hij is een typisch Brusselse cafébaas, waar aan de toog Brusselse moppen worden getapt en waar het Brussels accent zeer ernstig wordt genomen !



Een draak

Kleine reuzendraak ontworpen in 2001, hij weegt 50 kg en is 2,50 meter groot.

Op 11 mei 2001 nam Dongui voor het eerst deel aan de stoet. De draak Dongui – een woordspeling met de naam Guidon – werd speciaal ontworpen voor het feest van Halloween.

In de westelijke contreien verschenen draken voor het eerst in het straatbeeld tijdens de 12de en de 13de eeuw. Dit fabelachtig dier vertolkt vaak gevreesde boze geesten en staat symbool voor ingetogen vijandelijkheid. Dongui werd in Anderlecht geboren bij de start van het nieuwe millennium.

Maken en dragen van reuzen

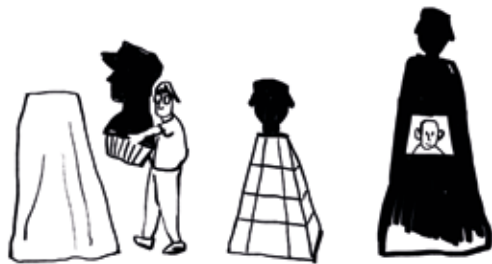
Reuzen bestaan voornamelijk uit een onderstel en een bovenstel zodat ze zich makkelijk kunnen verplaatsen, dansen, bewegen en tussen het publiek rondwandelen.

De mand of de rok

Het onderstel is een onbuigbare kegel met vooraan een doorkijk voor de drager. Achteraan bevindt zich een kattenluik waarlangs de drager in het onderstel kruipt. Het onderstel bestaat uit een draagstel dat verschilt naargelang het tijdperk : het juk is het gedeelte dat rust op de schouders van de drager. De mand wordt bedekt met een rok waaronder de drager zich verbergt en die meteen de reus netjes aankleedt.

De romp of het torso (de handen)

Het geraamte van de romp bestaat uit diverse materialen en vulsels die de borst, de schouders, de buik en andere lichaamsdelen vormen. Sommige reuzen hebben strakke armen, anderen buigzame armen wat, met behulp van de bewegingen van de drager, het menselijk aspect benadrukt. Handsen zijn vaak soepel en worden gemaakt met gevulde handschoenen.



Het hoofd

In de loop der jaren werden verschillende technieken toegepast. Vlechtwerk bedekt met papierpulp of lijnwaad werd vervangen door lichtere en stevigere polymeer. Met gips wordt een afgietsel van het gelaat gemaakt.

Eens beide onderdelen klaar zijn, worden zij geschilderd, voorzien van haar en mannelijke reuzen soms van baarden.

De reuzengilde beslist over de kostuums van de reuzen, in functie van het tijdperk of de figuren die zij uitbeelden.

Historische opvoering van de processie van de vzw Sint-Guido en Onze-Lieve-Vrouw van Barmhartigheid ^{vzw}

In Anderlecht zijn de reuzen eigendom van de vzw Opvoering van de processie van Sint-Guido en Onze-Lieve-Vrouw van Barmhartigheid, een folkloregroep die sinds 1992 de lokale geschiedenis in stand houdt met de hulp van bekende figuren die over de eeuwen heen een belangrijke rol hebben gespeeld in de evolutie van de gemeente.

In 1994 vervult Jacques Van De Velde de wens van een vriend die lijdt aan multiple sclerose door nieuw leven te blazen in de Anderlechtse folklore. Het is dus niet zo vreemd dat reus Onulf veel gelijkenissen vertoont met Jacques, een knipoog van zijn makers. En daar blijft het niet bij want Bertha, de vrouw van reus Onulf, lijkt als twee druppels water op de echtgenote van Jacques.

Jean Vandertrappen en Charles Praet, allebei lid van de handelsvereniging van de d'Aumalestraat en de Formanoirstraat, zijn grote liefhebbers van deze twee figuren die in het verleden in deze buurt hebben gewoond.



Doelstellingen van de vzw

De leden organiseren elk jaar in september de opvoering van de processie van Sint-Guido. Om deze opvoering in goede banen te leiden, **is de vereniging constant op zoek naar figuranten, dragers, vrijwilligers, ...**

Amateur van folklore, van geschiedenis, van historische kostuums? Kom dan gerust wat tijd spenderen met deze liefhebbers om samen onvergetelijke momenten te beleven!

De reuzen nemen deel aan verschillende ludieke festiviteiten zoals de jaarmarkt in Anderlecht, de carnavalstoet, de Irisfeest, het feest van Manneken-Pis in Brussel, enz.

Contact :

Georges Rousseau, Voorzitter
02 523.26.08 et 0473 24 29 10
grousseau@skynet.be

Michel Loonen, Beheerder
0494 82 16 42
zeboet@live.fr



© Charles le brusseler



TOERISME ANDERLECHT

Kapelaanstraat 1 – 7

Tel. : 02.526.83.65/51 | toerisme@anderlecht.brussels

www.anderlecht.be | FB : Tourism Anderlecht

Al onze brochures zijn beschikbaar bij de dienst voor Toerisme en kunnen gratis worden gedownload via www.anderlecht.be – Toerisme : te downloaden gidsen

Redactie : Annick Dedobbeleer, opdrachthouder

Onder het toezicht en dankzij de getuigenissen van de leden van de vzw Opvoering van de processie van Sint-Guido en Onze-Lieve -Vrouw van Barmhartigheid

Fotorechten : Christian Boudart en Christian Reit, tenzij anders vermeld. Historische kaarten van Anderlecht © Marcel Jacobs

Vertaling : Your Pen bvba & Jonathan Brys voor het gemeentebestuur van Anderlecht

Beschikbaar in dezelfde verzameling :

- De muurschilderingen van de kapittelkerk Sint-Pieter-en-Guido
- Sgraffitokunst in Anderlecht
- Geef ons muren! Dubrunfaut en Collier in Anderlecht
- Graffiti in Anderlecht en de Hall of Fame
- Uitzonderlijke beeldhouwkunst in Anderlecht

Een initiatief van Eric Tomas, burgemeester bevoegd voor Toerisme, met de steun van het schepencollege van Anderlecht.

ANDERLECHT

Disponible
également
en français



V.U.:
Marcel Vermeulen,
Raadsplein 1
te 1070 Anderlecht

1€

